

ხელისუფლება თანასწორობისა და გამოხატვის თავისუფლების წინააღმდეგ

ჰომოფობიური საკანონმდებლო ინიციატივების
ვხცედი სამახოდებიჯი ანადიზი

სოციალური
სამართლიანობის
ფონდი

ხელისუფლება თანასწორობისა და გამოხატვის თავისუფლების წინააღმდეგ

*ჰომოფობიური საკანონმდებლო ინიციატივების ვრცელი
სამართლებრივი ანალიზი*

სოციალური სამართლიანობის ცენტრი

2024

პასუხისმგებელი პირი: თამთა მიქელაძე

ავტორი: ანი ისაკაძე

ყდის დიზაინი როლანდ რაიკი

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალის გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, სოციალური სამართლიანობის ცენტრის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

ციტირების წესი: სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, ანი ისაკაძე, “ხელისუფლება თანასწორობისა და გამოხატვის თავისუფლების წინააღმდეგ ჰომოფობიური საკანონმდებლო ინიციატივების ვრცელი სამართლებრივი ანალიზი“, 2024

© სოციალური სამართლიანობის ცენტრი

მისამართი: ი. აბაშიძის 12ბ, თბილისი, საქართველო

ტელ.: +995 032 2 23 37 06

www.socialjustice.org.ge

info@socialjustice.org.ge

<https://www.facebook.com/socialjustice.org.ge>

სარჩევი

შესავალი.....	5
სქესის სამართლებრივი აღიარების უფლება.....	6
სქესის სამართლებრივ აღიარებასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ცვლილებები	6
სქესის სამართლებრივი აღიარება საქართველოში - კანონმდებლობის არარსებობა და თვითნებური ადმინისტრაციული პრაქტიკა	8
საერთაშორისო სამართლის უფლებრივი სტანდარტები, სქესის სამართლებრივი აღიარების შესახებ.....	9
ქორწინებისა და სამოქალაქო პარტნიორობის სამართლებრივი აღიარების უფლება.....	12
ქორწინების აკრძალვასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ცვლილებები.....	12
ერთი და იმავე სქესის პირების ქორწინებისა და სამოქალაქო პარტნიორობის სამართლებრივი აღიარების საკანონმდებლო ჩარჩო საქართველოში	13
საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული უფლებრივი სტანდარტები ლგბქტი პირების ქორწინებისა და სამოქალაქო პარტნიორობის რეგისტრირების უფლების შესახებ...	14
შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის უფლება	16
ინიცირებული საკანონმდებლო აკრძალვები, ლგბქტი პირების მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანისა და მინდობის აღზრდის შესახებ	16
ლგბქტი პირთა უფლებების დაცვის საკითხი შვილად აყვანისა- საქართველოში არსებული კანონმდებლობა.....	17
ლგბქტი პირების მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის უფლებრივი სტანდარტები	18
გამოხატვის თავისუფლება.....	20
გამოხატვის თავისუფლების მზღლუდავი საკანონმდებლო ცვლილებები	20
ჩარევა აკადემიურ თავისუფლებაში- მასწავლებლებისა და ლექტორების გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა.....	22
ცენზურის დაუშვებლობა-ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული სტანდარტები.....	23
გამოხატვის თავისუფლების უფლებრივი სტანდარტები.....	24
საერთაშორისო სამართლის მიდგომები აკადემიური თავისუფლების შესახებ	26

შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება.....	27
ინიცირებული საკანონმდებლო შეზღუდვები შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების შესახებ	27
საქართველოში ლგბტ(ქ)ი პირების ხელმისაწვდომობა საჯარო სივრცეზე - პრობლემის აღწერა.....	28
საერთაშორისო სტანდარტები ლგბტ(ქ)ი პირების შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების შესახებ.....	29
ვენეციის კომისიის შეფასება შეკრების, მანიფესტაციისა და გამოხატვის უფლების მზღუდავი ნორმების შესახებ	30
შეჯამება	32

შესავალი

2024 წლის 4 აპრილს, „ქართულმა ოცნებამ“ ჰომოფობიური საკონსტიტუციო ცვლილებების პროექტი დააინიცირა.¹ საქართველოს კონსტიტუციური კანონის პროექტით დაგეგმილი იყო „ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვისათვის“ საჭირო კონსტიტუციური გარანტიების შექმნა. კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანის მიღმა, ხელისუფლებამ დაგეგმა ახალი კონსტიტუციური კანონის მიღებაც, რომელიც „ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვას“ ისახავს მიზნად.

„ქართულ ოცნებას“ პარლამენტში საკონსტიტუციო უმრავლესობა არ აქვს, ამდენად მოქმედი პარლამენტი ვერ შეძლებს საკონსტიტუციო ცვლილებებისათვის საჭირო მხარდაჭერის მოპოვებას, რის გამოც, მმართველმა პარტიამ, 2024 წლის 4 ივნისს, ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებებისა და თავისუფლებების მზღლუდავი, ახალი, მასშტაბური, 19 კანონპროექტისგან შემდგარი პაკეტი დააინიცირა,² რომლის მიღებაც საპარლამენტო (უბრალო) უმრავლესობის წესითაა დაგეგმილი. საკანონმდებლო ცვლილების სამართლებრივი საფუძველი „ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ“ ძირითადი კანონია, დანარჩენი 18 კანონის პროექტი კი, დამატებით სხვადასხვა მოქმედ კანონში ცვლილებას შეეხება.

წინამდებარე დოკუმენტი, ინიცირებულ საკონსტიტუციო და საკანონმდებლო ინიციატივებს, ადამიანის ძირითად უფლებებთან მიმართებით შეაფასებს და ხელისუფლების მიერ შემუშავებულ ნორმებს, სქესის სამართლებრივი აღიარების, პირადი და ოჯახური ცხოვრების, გამოხატვის, შეკრებისა და მანიფესტაციისა უფლებების პერსპექტივიდან მიმოიხილავს.

¹ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/GepraLmQ>

²ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/zeprfDKv>

I. სქესის სამართლებრივი აღიარების უფლება

1. სქესის სამართლებრივ აღიარებასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ცვლილებები

ინიცირებული საკანონმდებლო ცვლილებების მიხედვით, სქესის სამართლებრივი აღიარების მზლუდავი ნორმები, როგორც კონსტიტუციურ, აგრეთვე სხვადასხვა აქტში შესატან ცვლილებებშიც იქნა გათვალისწინებული.

„ქართული ოცნების“ მიერ ინიცირებული საკონსტიტუციო ცვლილებების პროექტი, მოქმედ კონსტიტუციაში ცვლილებებთან ერთად, ახალი კონსტიტუციური კანონის მიღებასაც გულისხმობს, რომლის პირველი ხუთი პუნქტიც ადამიანის იდენტობისა და პირადი ცხოვრების წინააღმდეგ მიმართულ დათქმებს, მათ შორის, სქესის შეცვლისა და სამართლებრივი აღიარების ამკრძალავ ჩანაწერსაც ითვალისწინებს.

კონსტიტუციური კანონის პროექტით, იკრძალება ადამიანის სქესის შეცვლასთან დაკავშირებული ნებისმიერი სამედიცინო ჩარევა,³ ამასთან, სახელმწიფოს ან ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ გაცემულ დოკუმენტში პირის გენეტიკური მონაცემების შესაბამისად, მხოლოდ მდებდრობითი ან მამრობითი სქესი მიეთითება.⁴ საკონსტიტუციო ცვლილებების საფუძველზე, ბათილად იქნება ცნობილი, საჯარო ხელისუფლების ან კერძო პირის ნებისმიერი გადაწყვეტილება, რომელიც სქესობრივი ნიშნით განსაზღვრული ცნებების გამოყენებას პირდაპირი ან ირიბი ფორმით ზღუდავს.⁵

კონსტიტუციურ ცვლილებებთან ერთად, სქესის სამართლებრივი აღიარების უფლება „ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ ძირითადი კანონის პროექტითაც შეიზღუდება.

„ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ ძირითადი კანონის პროექტი, ქალის, მამაკაცის და სქესის ცნებების დეფინიციას განსაზღვრავს და კანონის მიზნებისათვის განმარტავს, რომ ქალისა და მამაკაცის სქესი მემკვიდრეობითი გენეტიკური მახასიათებლების მიხედვით იდენტიფიცირდება.⁶

ამასთან, ძირითადი კანონის პროექტის მე-6 მუხლი პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტში ან სახელმწიფოს მიერ გაცემულ სხვა დოკუმენტში ადამიანის თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესის მითითებას კრძალავს.⁷

დამატებით, აიკრძალება ბიოლოგიურის სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების მიზნით ქირურგიული ოპერაციის სხვისთვის ჩატარებაცა და სხვა სახის სამედიცინო მანიპულაციის სხვის მიმართ გამოყენებაც.⁸

³საქართველოს კონსტიტუციური კანონი ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ, 1-ელი მუხლის მე-3 ნაწილი, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/iepnzRT>

⁴იქვე. 1-ელი მუხლის მე-4 ნაწილი.

⁵იქვე. 1-ელი მუხლის მე-5 ნაწილი.

⁶საქართველოს კანონის პროექტი ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ, მე-2 მუხლი, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/3epn1bDv>

⁷იქვე. მე-6 მუხლი.

⁸იქვე. მე-5 მუხლი.

ძირითადი კანონის პროექტის მიხედვით, შრომითი ურთიერთობის ფარგლებში დაკისრებული თითოეული ის ვალდებულება, რომელიც ბიოლოგიური სქესის უგულებელყოფისკენაა მიმართული, ბათილად იქნება გამოცხადებული.⁹

სქესის სამართლებრივი აღიარების მზლუდავი საკანონმდებლო დათქმების შემდგომი იმპლემენტირებისათვის, უკვე მოქმედ კანონმდებლობებშიც იგეგმება ცვლილებების შეტანა.

განსაკუთრებით საგანგაშოა ინიციატივა, რომელიც ბიოლოგიურის სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების მიზნით ქირურგიული ოპერაციის სხვისთვის ჩატარებისა ან სხვა სახის სამედიცინო მანიპულაციის სხვის მიმართ გამოყენებისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს.

ინიცირებულია, საქართველოს კანონის პროექტი სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, რომლის მიღების შემთხვევაშიც, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატება 176¹ მუხლი, რომლის მე-2 ნაწილის მიხედვითაც: „ადამიანის თავისი ბიოლოგიურის სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების მიზნით ქირურგიული ოპერაციის სხვისთვის ჩატარება ან სხვა სახის სამედიცინო მანიპულაციის სხვის მიმართ გამოყენება – დაისჯება ჯარიმით, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთიდან ოთხ წლამდე.“¹⁰

დამატებით, ცვლილების გატარება იგეგმება „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ კანონშიც, რომელსაც, ახალი, 14¹ მუხლი დაემატება და ადამიანის თავისი ბიოლოგიურის სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების მიზნით ქირურგიული ოპერაციის სხვისთვის ჩატარება ან სხვა სახის სამედიცინო მანიპულაციის სხვის მიმართ გამოყენება დაუშვებლად იქნება ცნობილი.¹¹

ინიცირებული საკანონმდებლო ცვლილების შედეგად, სამოქალაქო აქტების შესახებ“ კანონის ჩანაწერში 6¹ მუხლი გაჩნდება, რომლის მიხედვითაც: „სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში ან/და სამოქალაქო აქტის რეგისტრაციის მოწმობაში ადამიანის თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესის მითითება დაუშვებელია.“¹²

იმავე შინაარსის აკრძალვა შევა „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობისა და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის გაცემის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონშიც, რომლის ახალი, 1² მუხლიც, ამ კანონით გათვალისწინებულ რომელიმე დოკუმენტში, მათ შორის პასპორტსა და პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში, ადამიანის ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესის მითითებას აკრძალავს.¹³

დამატებით, დაგეგმილია საკანონმდებლო ცვლილება საჯარო სამსახურის შესახებ კანონშიც, რომლის 9¹ მუხლის ამოქმედების შემთხვევაშიც, ბათილად იქნება ცნობილი, საჯარო სამსახურში საქმიანობის ფარგლებში დაკისრებული იმგვარი ვალდებულება ანდა

⁹იქვე. მუხლი 10.

¹⁰ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/tepnAKfc>

¹¹ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/nepnFnTy>

¹²ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/cepmoki3>

¹³ ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/9epnN9CB>

შეთანხმება, რომელიც ბიოლოგიური სქესის უგულბელყოფისკენ ან მისი უგულბელყოფის წახალისებისკენ იქნება მიმართული.¹⁴

ამასთან, დაგეგმილი ცვლილებების თანახმად, საქართველოს შრომის კოდექსის 14¹ მუხლიც, ბათილად ცნობს, შრომითი ურთიერთობის ფარგლებში დაკისრებულ ისეთ ვალდებულებას, მითითებას ან/და დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის დადებული ისეთ შეთანხმებას, რომელიც ბიოლოგიურ სქესს უგულბელყოფს ანდა მის უგულბელყოფას წახალისებს.¹⁵

2. სქესის სამართლებრივი აღიარება საქართველოში - კანონმდებლობის არარსებობა და თვითნებური ადმინისტრაციული პრაქტიკა

საქართველოში ტრანსგენდერი ადამიანების სქესის სამართლებრივი აღიარების პროცედურა, ახალი ჰომოფობიური კანონმდებლობის ინიცირებამდეც ბუნდოვანი და პრობლემური იყო.

ტრანსგენდერი ადამიანის მიერ სქესის სამართლებრივ აღიარებაზე გადაწყვეტილების მიმღები ადმინისტრაციული ორგანო, იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოა, რომელიც გადაწყვეტილების მიღების პროცესში „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონით ხელმძღვანელობს.

„სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 78-ე მუხლი, სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში ცვლილების შეტანის გარემოებებს ჩამოთვლის, რომელთაგან ერთ-ერთი საფუძველია: „სქესის შეცვლა – თუ კი სქესის შეცვლასთან დაკავშირებით პირს სურს სახელის ან/და გვარის შეცვლა“.¹⁶

რეალურად, შიდა კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს, დამატებით დეტალებს იმის შესახებ, თუ რა კონკრეტული სამედიცინო პროცედურებისა და მტკიცებულებების წარდგენაა სავალდებულო, ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის შესაცვლელად, რის გამოც, რეგისტრირებული სქესის შეცვლის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, ადმინისტრაციულ ორგანოს გაუმართლებლად ფართოდისკრეციული უფლებამოსილება ენიჭება.

დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის წინაპირობად მხოლოდ სქესის კვლავმინიჭების ქირურგიული ოპერაციაა დადგენილი, რომელსაც წინ უძღვის ფსიქოლოგებისა და სექსოლოგების შეფასება და ჰორმონალური თერაპია.¹⁷

სქესის სამართლებრივი აღიარების ბლანკეტურ წინაპირობად, ქირურგიული ოპერაციის ჩატარების მოთხოვნა, მრავალშრიან პრობლემურ ასპექტებთანაა დაკავშირებული.

ერთი მხრივ, აღიარებულია, რომ ტრანსგენდერი ადამიანების იძულება, სამართლებრივი აღიარების სანაცვლოდ, მტკივნეული სამედიცინო პროცედურები ჩაიტარონ, საბაზისო უფლებრივ სტანდარტს უგულბელყოფს და ტრანსგენდერი ადამიანების იდენტობას შეურაცხყოფს. მეორე მხრივ, კი ტრანსგენდერ ადამიანებს, რომლებსაც ქირურგიული

¹⁴ ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/FepnMXGe>

¹⁵ ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/Wepn0hf2>

¹⁶ „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის 78-ე მუხლის „ზ“ პუნქტი.

¹⁷ Case of A.D and Others v. Georgia, para:66

ოპერაციის ჩატარება არ სურთ, ანდა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით ქირურგიული ოპერაციის ჩატარება არ შეუძლიათ, ან ამ ძვირადღირებული ოპერაციისთვის საჭირო მატერიალური რესურსი არ გააჩნიათ, დამკვიდრებული პრაქტიკით გენდერის სამართლებრივი აღიარების უფლება სრულად ეზღუდებათ.¹⁸

ამრიგად, საქართველოში არსებული განუჭვრეტადი და ბუნდოვანი მოწესრიგება, ჰომოფობიური კანონმდებლობის ინიცირებამდეც, სრულად უგულვებლყოფდა, ტრანსგენდერი ადამიანების უფლებას, რეგისტრირებული სქესის მარკერის ცვლილებასა და სამართლებრივ აღიარებაზე.

3. საერთაშორისო სამართლის უფლებრივი სტანდარტები, სქესის სამართლებრივი აღიარების შესახებ

სქესის სამართლებრივი აღიარების უფლება, არაერთი ავტორიტეტული საერთაშორისო სამართლის წყაროთია განმტკიცებული.

მათ შორის, მნიშვნელოვანი გზამკვლევაა, ადამიანის უფლებებზე მომუშავე ექსპერტთა ჯგუფის მიერ შემუშავებული, ჯოკიაკარტას პრინციპები (The Yogyakarta Principles), რომელიც სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საკითხებზე საერთაშორისო სამართლებრივ სტანდარტებს აერთიანებს. აღნიშნული პრინციპები, არსებითადაა გაზიარებული, როგორც სასამართლოების პრეცედენტული პრაქტიკით, ისე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ინსტიტუტებისა და სპეციალური მომხსენებლების მიერ.¹⁹

თავის მხრივ, ჯოკიაკარტას მე-3 პრინციპია, რომ: *“კანონის წინაშე, თითოეული ადამიანი სამართლებრივ სუბიექტად უნდა აღიქმებოდეს. აუცილებელია, სხვადასხვა სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის მქონე ადამიანებს, თავისუფლად ეძლეოდეთ მათი ცხოვრების თითოეული ასპექტის წარმართვისა და სამართლებრივად აღიარების შესაძლებლობა. გენდერული იდენტობისა და სექსუალური ორიენტაციის თვითიდენტიფიკაცია, ყოველი ინდივიდის პიროვნების განუყოფელი ნაწილი და მისი ღირსების, თვითგამორკვევისა და თავისუფლების ერთ-ერთი ყველაზე ძირეული ასპექტია.*

დაუშვებელია, სქესისა და გენდერული იდენტობის სამართლებრივი აღიარების სანაცვლოდ, პირს, იძულებით უწევდეს სამედიცინო პროცედურების, სქესის შეცვლის ქირურგიული ოპერაციის, სტერილიზაციისა ანდა ჰორმონალური თერაპიის ჩატარება. ამასთან, გაუმართლებელია, სქესისა და გენდერული იდენტობის აღიარებაზე უარის საფუძვლად პირის ოჯახური მდგომარეობისა და ქორწინების სტატუსის გამოიყენება.”²⁰

ამასთან, ჯოკიაკარტას მე-3 პრინციპი, მოუწოდებს სახელმწიფოებს, მიიღონ ყველა საჭირო საკანონმდებლო ზომა, რათა უზრუნველყოფილი იქნას პირის მიერ თვითგანსაზღვრული სქესის სახელმწიფოს მიერ გაცემული დოკუმენტებით აღიარება. დამატებით, მე-3 პრინციპის თანახმად, სქესის სამართლებრივი აღიარების პროცედურა ეფექტიანი, განუჭვრეტადი და

¹⁸ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი, გენდერის სამართლებრივი აღიარება საქართველოში, პოლიტიკის დოკუმენტი, გვ.16 ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/Cejyie30>

¹⁹The Yogyakarta Principles, Preamble

²⁰იქვე. მე-3 პრინციპი.

არადისკრიმინაციული უნდა იყოს, რითაც უზრუნველყოფილი იქნება და სქესის სამართლებრივად შეცვლისა და აღიარების მსურველი პირის ღირსებაცა და ჯანმრთელობაც.²¹

მნიშვნელოვანია მიდგომა, რომელიც არასრულწლოვანთა სქესის შეცვლის გაუმართლებლობაზე მიუთითებს. ჯოკიაკარტას მე-18 პრინციპის მიხედვით, თითოეული სახელმწიფო ვალდებულია, არ დაუშვას არასრულწლოვანზე სქესის შეუქცევადად შეცვლის სამედიცინო პროცედურის ჩატარება, ვინაიდან ასეთი პროცედურებზე გაცხადებული თანხმობა ლეგიტიმურად, მხოლოდ პირის ასაკისა და სიმწიფის გათვალისწინებით ჩაითვლება.²²

ნიშანდობლივია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო სქესის სამართლებრივი აღიარების უწყვეტ საერთაშორისო ტენდენციაზე მიუთითებს და კონვენციის ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს, მოუწოდებს, დროულად შექმნან მოქნილი შიდასამართლებრივი სისტემა იმ ადამიანების უფლებრივი სტატუსის უზრუნველსაყოფად, რომელთაც გენდერული ტრანზიციის გაიარეს.²³

სასამართლო, გენდერის სამართლებრივი აღიარების უფლებას კონვენციის მე-8 მუხლით დაცულ სფეროდ აფასებს, რომელიც, პირადი და ოჯახური ცხოვრების უფლებას განამტკიცებს და ხაზგასმით მიუთითებს ტრანსგენდერი ადამიანების რეგისტრირებული სქესის მარკერის ცვლილებისთვის საჭირო სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურების შემუშავებისა და დამკვიდრების აუცილებლობაზე.²⁴

სასამართლო, სქესის შეცვლასთან დაკავშირებული საკითხების მომწესრიგებელი სამართლებრივი სისტემის შეფასებისას სახელმწიფოების მიხედულობის ფარგლებზეც საუბრობს და აღიარებს, რომ კონკრეტული საკითხების რეგულირებისას, კონვენციის წევრი სახელმწიფოებს მართლაც ფართო მიხედულობის ფარგლები ენიჭებათ, თუმცა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ როდესაც საკითხი ინდივიდის არსებობის ან იდენტობის განსაკუთრებით მნიშვნელოვან ასპექტს შეეხება, სახელმწიფოს თავისუფალი მიხედულობის ფარგლები შეზღუდულია. ამდენად, ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა აჩვენებს, რომ კონვენციის მე-8 მუხლი, წევრ სახელმწიფოებს პოზიტიურ ვალდებულებას აკისრებს, რომ ტრანსგენდერი ადამიანების მიერ განვლილი ტრანზიციის სამართლებრივი სტატუსის მქონე დოკუმენტებით აღიარონ.²⁵

სასამართლო აღნიშნავს, რომ სქესის შეცვლის შესახებ ინდივიდის გადაწყვეტილება, მრავალრიცხოვან მტკივნეულ სამედიცინო მანიპულაციებსა და ინტერვენციებთანაა დაკავშირებული, ამდენად, დაუშვებელია, სქესის შეცვლის სურვილი სახელმწიფოების მხრიდან, კონკრეტული პირის კაპრიზად ანდა დაუსაბუთებელ ახირებად იქნას დანახული.²⁶

ნიშანდობლივია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს სქესის სამართლებრივი აღიარების საკითხზე, საქართველოს წინააღმდეგაც აქვს მიღებული გადაწყვეტილება, საქმეზე „*A.D and Others v. Georgia*”.

²¹იქვე.

²²იქვე. მე-18 პრინციპი.

²³Case of Christine Goodwin v. The United Kingdom, para:84

²⁴Case of X v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia, para:70

²⁵Case of L.v. Lithuania, para:56

²⁶იქვე.para:81

აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობისას, ევროპულმა სასამართლომ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა მოიშველია, რომელიც თავის მხრივ, სამოქალაქო აქტებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის უფლების არსებობას საქართველოს კონსტიტუციის მე-12 მუხლით დაცულ სფეროდ განმარტავს.²⁷ თუმცა, სასამართლოს შეფასებით, საქართველოში არსებული სამართლებრივი პრაქტიკა, კონსტიტუციური და შიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებული გარანტიების უფულებელყოფით, გამორიცხავდა სქესის შეცვლის სამართლებრივი აღიარების შესაძლებლობას. ევროპულმა სასამართლომ, მიიჩნია, რომ საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის ბუნდოვანება ძირს უთხრიდა გენდერის სამართლებრივი აღიარების პრაქტიკულ ხელმისაწვდომობას და ამასთან, გადაწყვეტილების მიმღებ ადმინისტრაციულ ორგანოებს, გაუმართლებლად ფართო დისკრეციულ უფლებამოსილებას ანიჭებდა, რამაც საქართველოში გენდერის სამართლებრივი აღიარების მსურველი პირების განცხადებებზე თვითნებური გადაწყვეტილებების მომეტებული რისკი შექმნა. აღნიშნულ საქმეზე, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, საქართველოს მხრიდან გენდერის სამართლებრივი აღიარებისათვის საჭირო სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურების არარსებობა და კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა დაადგინა.²⁸

მმართველი გუნდის მიერ შემუშავებულ საკონსტიტუციო ცვლილებები, ვენეციის კომისიამ შეაფასა და კრიტიკული მოსაზრება გამოაქვეყნა.²⁹ მიუხედავად იმისა, რომ ვენეციის კომისიას არ უმსჯელია კონსტიტუციური კანონის შემდეგ ხელისუფლების მიერ ინიცირებული საკანონმდებლო ცვლილებების ფართო პაკეტზე, კონსტიტუციურ კანონპროექტთან დაკავშირებით მის მიერ გაკეთებული შეფასებები რელევანტურია ამ კანონპროექტის პაკეტის ძირითად ჩანაწერებთან დაკავშირებითაც, მათ შორის, სქესის სამართლებრივი აღიარების კონტექსტშიც.

კომისია აღნიშნავს, რომ აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებების ამოქმედების შემთხვევაში, ტრანსგენდერი, ინტერსექსი და არაბინარული ინდივიდები ვერ შეძლებენ განვლილი გენდერული ტრანზიციის სამართლებრივ აღიარებას. კომისიის შეფასებით, სქესის სამართლებრივი აღიარების შესაძლებლობის ექსპლიციტური აკრძალვით, ხელისუფლება ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული უფლებას არღვევს, ხოლო მეორე მხრივ, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერის ნიშნით მე-14 მუხლით გათვალისწინებულ დისკრიმინაციის აკრძალვის მოთხოვნასაც უფულებელყოფს.³⁰

ამრიგად, „ქართული ოცნების“ მიერ ინიცირებული ახალი საკანონმდებლო ცვლილებები, სქესის შეცვლის სამართლებრივი აღიარების კონტექსტში, არ შეესაბამება, საერთაშორისო სამართლით განმტკიცებულ უფლებრივ სტანდარტებსა და მიდგომებს. აღნიშნული საკითხი „A.D and Others v. Georgia“ საქმეზე ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესის ფარგლებში ასევე გახდება მინისტრთა კომიტეტის მსჯელობის საგანი და აშკარაა, რომ ამგვარი კანონმდებლობის მიღების შემთხვევაში,

²⁷Case of A.D and Others v. Georgia, para:70

²⁸იქვე, para:76

²⁹CDL-AD(2024)021-e Georgia - Opinion on the draft constitutional law on Protecting Family Values and Minors, adopted by the Venice Commission at its 139th Plenary Session (Venice, 21-22 June 2024), ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/qesYiFKk>

³⁰ იქვე. პარა №54-55

საქართველო ევროპული კონვენციით ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებებისა და სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების პრობლების წინაშე შეიძლება დადგეს.

II. ქორწინებისა და სამოქალაქო პარტნიორობის სამართლებრივი აღიარების უფლება

1. ქორწინების აკრძალვასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ცვლილებები

ინიცირებულია საქართველოს კონსტიტუციური კანონის პროექტი საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილების შეტანის შესახებ,³¹ რომლის მიხედვითაც, საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლს, რომელიც, თავის მხრივ, ქორწინების უფლებასა და დედათა და ბავშვთა უფლებებს აწესრიგებს, დამატება შემდეგი შინაარსის მე-3 პუნქტი: „ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვა უზრუნველყოფილია საქართველოს კონსტიტუციური კანონით, რომელიც საქართველოს კონსტიტუციის განუყოფელი ნაწილია.“³²

ერთი და იმავე სქესის მქონე პირების ქორწინების შესაძლებლობა, „ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ კონსტიტუციური კანონის პროექტითაც აიკრძალა, რომლის მიხედვითაც: „კანონმდებლობით შესაძლებელი იქნება ქორწინებასთან მიმსგავსებული მხოლოდ იმგვარი ურთიერთობის მოწესრიგება, რომელიც არანაკლებ 18 წლის ერთი გენეტიკური მამაკაცისა და ერთი გენეტიკური ქალის კავშირს ითვალისწინებს.“³³

„ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ ძირითადი კანონის პროექტი, ქორწინების საკითხთან დაკავშირებულ აკრძალვებსაც ითვალისწინებს.

კანონის პროექტის მიხედვით, ქორწინების დეფინიცია, ოჯახის შექმნის მიზნით განსხვავებული ბიოლოგიური სქესის ორი ადამიანის ნებაყოფლობით იმგვარ კავშირს გულისხმობს, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს აკმაყოფილებს. სხვა სახის კავშირის, როგორც ქორწინების, რეგისტრირება ანდა სამართლებრივი აქტით ქორწინებად აღიარება დაუშვებლად იქნება ცნობილი.³⁴

„ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის მე-3 მუხლის მე-2 ნაწილით, დაუშვებლად ცხადდება, ქორწინების ალტერნატიული კავშირის ან ოჯახის შექმნის მიზნით ისეთი კავშირის რეგისტრირება ანდა სამართლებრივი აქტით აღიარება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით ქორწინებისთვის დადგენილ პირობას ეწინააღმდეგება, ხოლო საზღვარგარეთ რეგისტრირებულ ან/და აღიარებულ ასეთ კავშირს საქართველოში იურიდიული ძალა არ ექნება.³⁵

დამატებით, აიკრძალება, იმ ადამიანთა შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის რეგისტრირება და სამართლებრივი აქტით აღიარება, რომელთაგან ერთი მაინც თავს თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებულ სქესს

³¹ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/TepnaWsK>

³²კონსტიტუციაში ცვლილების შეტანის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციური კანონი საქართველოს 1-ელი მუხლი.

³³„ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კონსტიტუციური კანონის პროექტის 1-ელი მუხლი, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/dejoDalu>

³⁴„ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის მე-3 მუხლის 1-ელი ნაწილი.

³⁵იქვე. მე-3 მუხლის მე-2 ნაწილი.

მიაკუთვნებს ან მისი სექსუალური ორიენტაცია ჰეტეროსექსუალობის კატეგორიას არ განეკუთვნება. ასეთი ურთიერთობის საზღვარგარეთ რეგისტრირებას ანდა სამართლებრივად აღიარებას, საქართველოში, იურიდიული ძალა არ ექნება.³⁶

ქორწინების აკრძალვის შესახებ, ძირითადი კანონპროექტით დაწესებული საკითხების შემდგომი იმპლემენტაციისათვის შესაბამისი ცვლილებებია გათვალისწინებული საქართველოს სამოქალაქო კოდექსსა და „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონში.

საკანონმდებლო ცვლილებათა პაკეტის მიღების შემთხვევაში, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1106-ე მუხლი, რომელიც თავის მხრივ, ქორწინების სამართლებრივ ცნებას არეგულირებს, შემდეგნაირად ჩამოყალიბდება: „ქორწინება არის ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის, კერძოდ, განსხვავებული ბიოლოგიური სქესის ორი ადამიანის, ნებაყოფლობითი კავშირი, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში.“³⁷

ცვლილება შეევა „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონშიც, რომელსაც 54¹ მუხლი დაემატება და ქორწინების ალტერნატიული კავშირისა და ოჯახის შექმნის მიზნით ქორწინების საწინააღმდეგო კავშირის რეგისტრაცია და აღიარებაც „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონითაც აკრძალვება.³⁸

2. ერთი და იმავე სქესის პირების ქორწინებისა და სამოქალაქო პარტნიორობის სამართლებრივი აღიარების საკანონმდებლო ჩარჩო საქართველოში

ქორწინების უფლების მარეგულირებელი ამჟამინდელი ნორმები, ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილებს სამართლებრივი აღიარების გარეშე ტოვებს.

2017 წელს განხორციელებულ საკონსტიტუციო ცვლილებებამდე, საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლი, ქორწინების ცნებას გენდერულად ნეიტრალური ტერმინებით აღწერდა და მის დეფინიციას, მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას დაფუძნებულ კავშირად განმარტავდა.³⁹

2016 წლის საპარლამენტო არჩევნების მოახლოებასთან ერთად, „ქართული ოცნების“ ერთ-ერთი მთავარი წინასაარჩევნო დაპირება, ლგბტ(ქ) პირების ქორწინების კონსტიტუციური აკრძალვა იყო.⁴⁰

განხორციელებული საკონსტიტუციო ცვლილებების შედეგად, კონსტიტუციის 30-ე მუხლი, რომელიც ქორწინების უფლებას აწესრიგებს, შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა: „ქორწინება,

³⁶იქვე. მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილი.

³⁷ ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/tepmuh48>

³⁸ ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/cepmoki3>

³⁹საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლის 1-ელი ნაწილი, 2013 წლის რედაქცია, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/gejph25v>

⁴⁰თანასწორობის მოძრაობა, სამოქალაქო პარტნიორობის კვლევა, გვ.25, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/Bejz2IdR>

როგორც ქალისა და მამაკაცის კავშირი ოჯახის შექმნის მიზნით, ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას.⁴¹

საქართველოს კონსტიტუციის მსგავსად, ქორწინების ცნებას, სამოქალაქო კოდექსიც, ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობით რეგისტრირებულ კავშირად განმარტავს.⁴²

თავის მხრივ, ქორწინებისთვის დადგენილია გარკვეული მოთხოვნები, საქორწინო ასაკი და დასაქორწინებელ პირთა შორის თანხმობა. კანონის მიხედვით, გარკვეული წინასწარი თანხმობა არ წარმოშობს ქორწინების ვალდებულებას და ეს არ შეიძლება გახდეს სასამართლოში სარჩელის წარდგენის საფუძველი. სამოქალაქო კოდექსის 1151-ე მუხლის საფუძველზე, უფლება-მოვალეობების წარმოშობას მხოლოდ კანონმდებლობით დადგენილი წესით რეგისტრირებული ქორწინების პირობებში უშვებს, რაც პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოდის, როგორც თანასწორობის ფუნდამენტურ პრინციპთან, ასევე ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებასთან.⁴³

სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ქორწინებასთან დაკავშირებული უფლება მოვალეობები, მხოლოდ რეგისტრირებული ქორწინების შემთხვევაში წარმოიშობა. კონსტიტუციაში განხორციელებული ცვლილებებით კი, ლგბტ(ქ)ი პირებს რეგისტრირებული ქორწინება ექსპლიციტურად აეკრძალათ. საყურადღებოა ისიც, რომ საკანონმდებლო დონეზე არ არსებობს სამოქალაქო პარტნიორობის რეგისტრაციის წესი და ამ ინსტიტუტთან დაკავშირებული = უფლება-მოვალეობები.

ამრიგად, დღესდღეობით მოქმედი კანონმდებლობით, ლგბტ(ქ)ი პირებს, ერთი მხრივ, იმპერატიულად ეკრძალებათ საქორწინო-სამართლებრივ ურთიერთობაში შესვლა, ხოლო მეორე მხრივ, მოქმედი კანონმდებლობა არ უშვებს სამოქალაქო პარტნიორობის სამართლებრივი აღიარების შესაძლებლობას, რაც მათ ოჯახური ცხოვრების უფლების დაცვისათვის საჭირო საბაზისო უფლებრივი გარანტიების მიღმა ტოვებს.⁴⁴

3. საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული უფლებრივი სტანდარტები ლგბტ(ქ)ი პირების ქორწინებისა და სამოქალაქო პარტნიორობის რეგისტრირების უფლების შესახებ

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, ლგბტ(ქ)ი პირების ქორწინებას, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-12 მუხლით დაცული უფლებით არ განამტკიცებს და ამდენად, კონვენციის ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს არ ავალდებულებს, ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილთა ქორწინება სამართლებრივად აღიარონ, ვინაიდან, სასამართლო მიიჩნევს, რომ აღნიშნული საკითხი, კონვენციის წევრი თითოეული ქვეყნის მიხედულებისამებრ უნდა მოწესრიგდეს.⁴⁵

თუმცა, ევროპული სასამართლოს მიდგომაა, რომ თანაცხოვრებაში მყოფი ლგბტ(ქ)ი წყვილების სტაბილური და განგრძობადი პარტნიორობა, ცალსახად ექცევა „ოჯახური

⁴¹ საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლის 1-ელი ნაწილი, 2018 წლის რედაქცია.

⁴² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1106-ე მუხლი.

⁴³ თანასწორობის მოძრაობა, სამოქალაქო პარტნიორობის კვლევა, გვ.35

⁴⁴ იქვე. გვ.42

⁴⁵ Case of Schalk and Kopf v. Austria, para:98, 108.

ცხოვრების“ ცნებაში, რომელიც, თავის მხრივ, ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული პირადი და ოჯახური ცხოვრების უფლებით დაცული სფეროა.⁴⁶

იქიდან გამომდინარე, რომ ევროპული სასამართლო ლგბტ(ქ)ი ადამიანების სტაბილურ პარტნიორობას, ოჯახური ცხოვრების პრიზმიდან აფასებს და მე-8 მუხლის ფარგლებში აქცევს, სასამართლო აუცილებლად თვლის, რომ ევროპული კონვენციის ხელშემკვერელი ქვეყნები, ლგბტ(ქ)ი პირებს, რაიმე სახის ალტერნატიულ სამართლებრივ აღიარებას სთავაზობდნენ. მაგალითისათვის სასამართლო, მხარს უჭერს, სამოქალაქო ერთობისა და/ან რეგისტრირებული პარტნიორობის სამართლებრივ აღიარებას.⁴⁷

სასამართლოს პრეცედენტული პრაქტიკის მიხედვით, ლგბტ(ქ)ი წყვილების პარტნიორობის სამართლებრივი მოწესრიგებიდან სრული ექსკლუზია და მათი ოჯახური ცხოვრების უფლებრივ აღიარებაზე უარი, ლგბტ(ქ)ი ადამიანების დისკრიმინაციაა და ამდენად, პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლებასთან ერთად, დისკრიმინაციის აკრძალვის მოთხოვნასაც არღვევს.⁴⁸

სასამართლო აღნიშნავს, რომ აუცილებელია, კონვენციის წევრმა თითოეული ქვეყანა რაიმე ალტერნატიული ფორმით აღიარებდეს ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილთა კავშირს, რათა შესაძლებელი იქნას არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი ლგბტ(ქ)ი წყვილების სამართლებრივი დაცვისა და აღიარების უზრუნველყოფა.⁴⁹

ოჯახური ცხოვრების უფლებისა და სამოქალაქო პარტნიორობის აღიარების კორელაციაზე მიუთითებს ჯოკიაკარტას 24-ე პრინციპიც, რომლის მიხედვითაც: „*თითოეულ ადამიანს, განურჩევლად მისი სექსუალური და გენდერული იდენტობისა, უფლება აქვს შექმნას ოჯახი. აღიარებულია, რომ ოჯახურ ცხოვრებას მრავალფეროვანი ფორმები აქვს. დაუშვებელია პირის, ოჯახური ცხოვრება რაიმე ასპექტით დისკრიმინაციულად, მისი სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე, იზღუდებოდეს. სახელმწიფო ვალდებულია მიიღოს, ყველა საჭირო საკანონმდებლო და ადმინისტრაციულ ზომას, იმისათვის, რომ ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილთა ქორწინება ანდა რეგისტრირებული პარტნიორობა, სამართლებრივად აღიაროს. ამასთან, სახელმწიფოს ვალდებულებაა, ოჯახური ცხოვრების კონტექსტში, ლგბტ(ქ)ი და ჰეტეროსექსუალი წყვილებისათვის სოციალური ბენეფიტები თანაბრად ხელმისაწვდომი გახადოს.*“⁵⁰

ნიშანდობლივია, რომ ევროპული სასამართლოს მსგავსად, ვენეციის კომისიამაც განმარტა, რომ ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილების ქორწინების აკრძალვა, არ ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებს, თუმცა, ამ კონტექსტსში კომისიის შეფასებაა, რომ „ქართული ოცნების“ მიერ შემუშავებული საკანონმდებლო ცვლილებები, ყველაზე მოწყვლად და მარგინალიზებულ ლგბტ(ქ)ი თემს, სამოქალაქო კავშირის აღიარების უფლებრივი ექსკლუზიის გზით, ურთიერთობის ყველანაირი ფორმის სამართლებრივი აღიარების შესაძლებლობას უზღუდავს, რაც, კომისიის შეფასებით, ადამიანის უფლებათა

⁴⁶ იქვე. para:94

⁴⁷ Case of Oliari and Others.v Italy, para:185

⁴⁸ Case of Valliatos and Others v. Greece, Para: 85, 92.

⁴⁹ იქვე. para: 73, 76.

⁵⁰ The Yogyakarta Principles, 24-ე პრინციპი.

ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლთან ერთად, დისკრიმინაციის აკრძალვის დათქმის დარღვევასაც გამოიწვევს.⁵¹

III. შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის უფლება

1. ინიცირებული საკანონმდებლო აკრძალვები, ლგბტ(ქ)ი პირების მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანისა და მინდობის აღზრდის შესახებ

პირადი ცხოვრების წინააღმდეგ მიმართული საკანონმდებლო ცვლილებები ლგბტ(ქ)ი პირების მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანისა და მინდობის აღზრდის ამკრძალავ დათქმებსაც შეიცავს.

ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ კონსტიტუციური კანონის პროექტის მე-2 მუხლის მიხედვით, არასრულწლოვანის შვილად აყვანასა და მინდობით აღზრდას, მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად ქორწინებაში მყოფი მეუღლეები და ჰეტეროსექსუალი პირები შეძლებენ.⁵²

იმავე შინაარსის აკრძალვები იქნა გათვალისწინებული, „ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ ძირითადი კანონის პროექტითაც, რომლის მე-4 მუხლის ამოქმედების შემთხვევაში, აკრძალვა იმ ადამიანის მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანაცა და მისთვის მინდობით აღსაზრდელად არასრულწლოვანის გადაცემა, რომელიც თავს თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებულ სქესს მიაკუთვნებს ან მისი სექსუალური ორიენტაცია ჰეტეროსექსუალობის კატეგორიას არ განეკუთვნება.⁵³

ძირითადი კანონპროექტით გათვალისწინებული დათქმების აღსრულების მიზნით, საკანონმდებლო ცვლილება ინიცირებული „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შესახებ, რომლის მიღების შემთხვევაშიც, „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლს მე-5 და მე-6 პუნქტები დაემატება, რომელთა საფუძველზეც, აკრძალვა:

არასრულწლოვანის შვილად აყვანა, იმ ადამიანის მიერ რომელიც თავს თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებულ სქესს მიაკუთვნებს ან მისი სექსუალური ორიენტაცია ჰეტეროსექსუალობის კატეგორიას არ განეკუთვნება.

იმ ადამიანისთვის არასრულწლოვანის მინდობით აღსაზრდელად გადაცემა, რომელიც თავს თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებულ სქესს მიაკუთვნებს ან მისი სექსუალური ორიენტაცია ჰეტეროსექსუალობის კატეგორიას არ განეკუთვნება.⁵⁴

შემუშავებული ცვლილებების ფონზე, განუჭვრეტადია თუ როგორ შეძლებს სახელმწიფო შვილად აყვანისა და არასრულწლოვანის მინდობით აღზრდით გადაცემის პროცესში

⁵¹ CDL-AD(2024)021-e Georgia - Opinion on the draft constitutional law on Protecting Family Values and Minors, adopted by the Venice Commission at its 139th Plenary Session (Venice, 21-22 June 2024), პარა №31.

⁵²ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ კონსტიტუციური კანონის პროექტის მე-2 მუხლი.

⁵³ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის მე-4 მუხლი.

⁵⁴ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/AepmzpTj>

ინდივიდების სექსუალური ორიენტაციის შემოწმებასა და განსაზღვრას. თუმცა, როგორც პარლამენტის თავმჯდომარე, საკანონმდებლო ცვლილებების საპარლამენტო განხილვისას განმარტავს, შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის პროცესში ჩართულ სოციალურ მუშაკს, შვილად აყვანის მსურველი პირისა და გასაშვილებელი არასრულწლოვანის თავსებადობის დადგენის დროს, დაევალება პირის „მავნე მიდრეკილებების“, მათ შორის სექსუალური ორიენტაციის გამორკვევა.⁵⁵

2. ლგბტ(ქ) პირთა უფლებების დაცვის საკითხი შვილად აყვანისას- საქართველოში არსებული კანონმდებლობა

„შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონის ამჟამინდელი რედაქციის მიხედვით, შვილად აყვანის მთავარი კუმულატიური წინაპირობა, მშვილებელის სრულწლოვანება და ქმედუნარიანობაა. კანონი შეზღუდვას აწესებს მხოლოდ გარემოებების ამომწურავ ჩამონათვალზე, რომელთა გამოვლენის შემთხვევაშიც, პირი ვერ გახდება მშვილებელი. ასეთ გარემოებებს შორისაა მშობლის უფლება-მოვალეობების შეზღუდულობა, ჯანმრთელობის მდგომარეობა და ნასამართლობა.⁵⁶

ნიშანდობლივია, კანონის 23-ე მუხლი, რომლის მიხედვითაც, მშვილებლისა და გასაშვილებელი ბავშვის თავსებადობის დასადაგენად, სოციალური მუშაკი შეფასებას ჩაატარებს, რომლის ფარგლებშიც, მშვილებლის სოციალურ-ეკონომიკური და ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან ერთად, მისი ოჯახური ურთიერთობები, ძლიერი და სუსტი მხარეები და პიროვნული მახასიათებლებიც დეტალურად შეფასდება და მშვილებლისა და ბავშვის თავსებადობის შესახებ დასკვნაში აისახება. თავის მხრივ, კანონში არსებული დათქმა, პირის ძლიერ და სუსტ მხარეებსა და პიროვნულ მახასიათებლებზე, არსებითად შეფასებითი ჩანაწერია და უცნობია, ადმინისტრაციული პრაქტიკით ინდივიდუალურ შემთხვევებში, როგორ განიმარტება.⁵⁷

აღნიშნული კანონის გარდა, შვილად აყვანის პროცედურა. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №50/ნ „შვილად აყვანის პროცედურებისა და ფორმების დამტკიცების შესახებაც“ აწესრიგებს, რომელიც ჩამოთვლის და აკონკრეტებს შვილად აყვანაზე უარის თქმის საფუძვლებს, მათ შორისაა, ნარკომანია, ტოქსიკომანია, ალკოჰოლიზმი, ნერვული სისტემის, ფსიქიკური და შინაგანი ორგანოების დაავადებები.⁵⁸

შვილად აყვანასთან დაკავშირებული საკითხების მომწესრიგებელ საკანონმდებლო სისტემაში არსებული მარეგულირებელი დოკუმენტები მეტწილად დეკლარაციული ხასიათისაა და რეალობაში ეფექტიან ინსტრუმენტებად ვერ ტრანსფორმირდება. ერთი მხრივ, შვილად აყვანის შესახებ კანონმდებლობა, არ შეიცავს დისკრიმინაციულ ჩანაწერებს, თუმცა, მეორე იგი მხრივ, არც დისკრიმინაციის ამკრძალავ მექანიზმებს მოიაზრებს, რაც ბადებს საფუძვლიან ეჭვს იმისა, რომ მიუხედავად თავად აქტების არადისკრიმინაციული ხასიათისა,

⁵⁵პარლამენტის პლენარული სხდომა - 26.06.2024, 3:38:00 წუთიდან, ხელმისაწვდომია : <https://cutt.ly/3ehqn8rq>

⁵⁶ შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ საქართველოს კანონი

⁵⁷ იქვე. 23-ე მუხლის მე- ნაწილი.

⁵⁸ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №50/ნ, მე-6 მუხლის მე-9 ნაწილი.

ადმინისტრაციულ ორგანოებს, დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელებისას შესაძლოა დისკრიმინაციული პრაქტიკა ჰქონდეთ.⁵⁹

3. ლგბტ(ქ)ი პირების მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის უფლებრივი სტანდარტები

ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენცია, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, რომ შვილად აყვანის მოქმედი საკანონმდებლო რეგულაციებიცა და ადმინისტრაციული პრაქტიკაც, უმთავრესად ბავშვის საუკეთესო ინტერესებზე დააფუძნონ.⁶⁰ თავის მხრივ, საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, არასრულწლოვანთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტისა და მოწესრიგებისას, „ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვის“ ცენტრალური პრინციპი, ბაზისური კონცეფციაა, რომლის გათვალისწინებაც, თითოეული სახელმწიფოს კანონისმიერი ვალდებულებაა.⁶¹

ევროპული სასამართლოს განმარტებით, სახელმწიფო მზრუნველობაში მყოფი არასრულწლოვანის ოჯახში ინტეგრირებამდე, დეტალურად უნდა იქნას აღმზრდელობის მსურველი ინდივიდის პიროვნება შესწავლილი, რათა სახელმწიფოებმა ზედმიწევნით შეძლონ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვა.⁶² შვილად აყვანის შესახებ განცხადების დაკმაყოფილებამდე, პირის საცხოვრებელი პირობებისა და მატერიალური მზაობის შესწავლასთან ერთად, აუცილებელია სახელმწიფომ სიღრმისეულად გაანალიზოს შვილად აყვანის მსურველი პირის უნარი სრულფასოვნად აღზარდოს არასრულწლოვანი. ამასთან, აუცილებელია, ყურადღება ექცეოდეს ბავშვისათვის, უსაფრთხო და სტაბილური გარემოს შექმნის გარანტიებსაც.⁶³

სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ შვილად აყვანის პროცესი, დისკრიმინაციის აკრძალვისა და ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვის გათვალისწინებით უნდა წარიმართოს. ამასთან, კონვენციის ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მოუწოდებს, რომ არასრულწლოვანის შვილად აყვანის მიზანშეწონილობის შესწავლისას შესაფასებელი თითოეული კრიტერიუმი, ყველა მსურველის მიმართ თანასწორად და სამართლიანად გამოიყენონ, რათა პირის პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება, დისკრიმინაციულად, სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე არ შეიზღუდოს.⁶⁴

სასამართლოს შეფასებით, დისკრიმინაციულია ადმინისტრაციულ ორგანოთა მიდგომა, რომლის საფუძველზეც, არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფ არაჰეტეროსექსუალ წყვილებსა და მარტოხელა, გეი, ლესბოსელ და ბისექსუალ ინდივიდებს, შვილად აყვანისა და არასრულწლოვანის მინდობით აღზრდაში გადაცემა ეკრძალებათ. დაუშვებელია აღნიშნული გადაწყვეტილება მხოლოდ პირის სექსუალურ ორიენტაციას ეფუძნებოდეს. შვილად აყვანის შესახებ ნებისმიერი გადაწყვეტილების ძირითადი დასაბუთება, ბავშვის საუკეთესო

⁵⁹სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, ლგბტი პირთა უფლებრივი მდგომარეობა საქართველოში, გვ.41, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/6ejOkoFw>

⁶⁰ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის 21-ე მუხლი.

⁶¹Committee on the Rights of the Children General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, page 10.

⁶²Case of E.B v. France, para:70-74

⁶³იქვე.

⁶⁴იქვე.

ინტერესებიდან უნდა გამომდინარეობდეს. ძირითადი აქცენტიცა და შეფასებაც, მიმართული უნდა იყოს, ინდივიდის უნარზე, თუ რამდენად შეუძლია მას მხარი დაუჭიროს არასრულწლოვანს, აღზარდოს და სტაბილური გარემო შეუქმნას მას. სასამართლო გაუმართლებლად აფასებს, სახელმწიფოთა მიდგომას, როდესაც თითოეულ ამ კომპონენტზე მსჯელობისა და ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შეფასების მაგიერ, არაჰეტეროსექსუალ პირებს, მათდამი წინასწარი ნეგატიური მიკერძოებით, მათი სექსუალობის ნიშნით, უარს ეუბნებიან არასრულწლოვანის შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ, რაც სასამართლოს შეფასებით კონვენციის მე-8 მუხლთან ერთად, დისკრიმინაციის აკრძალვის მოთხოვნასაც არღვევს.⁶⁵

ამასთან, სასამართლო აღიარებს, რომ ტრადიციული ოჯახის გაგებასა და სექსუალური უმცირესობების კონვენციურ უფლებებს შორის ბალანსის დაცვა, დელიკატურ მიდგომებს მოითხოვს. კონვენციის წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან, შეპირისპირებული ინტერესებისა და კონფლიქტური ხედვების ურთიერთდაახლოების გზით, მაქსიმალურად უზრუნველყონ განსხვავებული მოპყრობისა და დისკრიმინაციის პრევენცია. არაორაზროვანია ევროპული სასამართლოს ხედვა ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისათვის შვილად აყვანის აკრძალვის შესახებ. სასამართლო მიიჩნევს, რომ თუ კი დაოჯახებული სხვადასხვა სქესის წყვილისა და ჰეტეროსექსუალი ინდივიდების შემთხვევაში, მათი სექსუალური ორიენტაცია შვილად აყვანის წინაპირობას არ წარმოადგენს, აღნიშნული უფლების ლგბტ(ქ)ი პირებისათვის შეზღუდვა ვერ იქნება ტრადიციული ოჯახისა გაგებისა და ბავშვის დაცვის ლეგიტიმური მიზნით გამართლებული.

საქმეზე, *“X and Others v. Austria”* მსჯელობისას, სასამართლომ ევროპის კავშირის კანონმდებლობაც მიმოიხილა და კონვენციის წევრ სახელმწიფოებს, შვილად აყვანის შესახებ ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული დათქმების აღსრულებისაკენ მოუწოდა. აღსანიშნავია, რომ შვილად აყვანის შესახებ კონვენცია ევროპის კავშირის წევრი ქვეყნების უმრავლესობას აქვს რატიფიცირებული, რომლის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტიც, ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს თავისუფლებას ანიჭებს, შვილად აყვანა დასაშვები გახადოს, როგორც დაქორწინებული ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილებისათვის, ისე არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი იმ ლგბტ(ქ)ი წყვილებისათვის, რომლებიც სტაბილურ თანაცხოვრებაში იმყოფებიან.⁶⁶ კონვენციაზე მიზნებზე მითითებით, ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ აუცილებელია, როგორც დაოჯახებულ, ისე დასაოჯახებელ არაჰეტეროსექსუალ პირებს დისკრიმინაციის აკრძალვის მოთხოვნის გათვალისწინებით ეძლეოდეთ შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის პროცესში მონაწილეობის მიღება.⁶⁷

იმავეზე მიუთითებს, ჯოკიაკარტას 24-ე პრინციპიც, რომლის მიხედვითაც: *„სახელმწიფოს თითოეული გადაწყვეტილება, რომელიც ბავშვის ცხოვრების ყოველდღიურობას განსაზღვრავს, ბავშვის საუკეთესო ინტერესებით უნდა იქნას ნაკარნახები. ადმინისტრაციული პრაქტიკით, პირის სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა, არ უნდა იქნას შეფასებული ბავშვის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინების გამომრიცხავ*

⁶⁵ იქვე.

⁶⁶ European Convention on the Adoption of Children, Article 7.2, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/zehSXXiu>

⁶⁷ X and Others v. Austria, para:149

ფაქტორად. დაუშვებელია, არასრულწლოვანის შვილად აყვანის მსურველი ლგბტ(ქ)ი პირები, შვილად აყვანის პროცესში დისკრიმინაციული მიდგომების მსხვერპლი ხდებოდნენ.“⁶⁸

საგულისხმოა ვენეციის კომისიის შეფასება, რომ დისკრიმინაციულია, მმართველი გუნდის მიერ შემუშავებული ექსპლიციტური საკანონმდებლო ჩანაწერი, რომლითაც არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფ არაჰეტეროსექსუალ წყვილებსა და მარტოხელა, გეი, ლესბოსელ და ბისექსუალ ინდივიდებს, შვილად აყვანისა და არასრულწლოვანის მინდობით აღზრდაში გადაცემას უკრძალავს. ვინაიდან, თუ კი, კანონმდებლობა, მარტოხელა ჰეტეროსექსუალ პირს საშუალებას აძლევს არასრულწლოვანი შვილად აიყვანოს და აღზარდოს, სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე ამ შესაძლებლობის ჩამორთმევას, კომისია დისკრიმინაციად მიიჩნევს.⁶⁹

ცალსახაა, რომ ხელისუფლების მიერ ინიცირებული საკანონმდებლო ცვლილებები, შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის კონტექსტშიც, სრულად უგულებელყოფს უფლებრივ სტანდარტებსა და საერთაშორისო სამართლით განმტკიცებულ მიდგომებს.

IV. გამოხატვის თავისუფლება

1. გამოხატვის თავისუფლების მზღლდავი საკანონმდებლო ცვლილებები

გამოხატვის თავისუფლების მზღლდავი საკანონმდებლო დათქმებს შეიცავს, როგორც ინიცირებული კონსტიტუციური კანონპროექტი, ისე „ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ“ ძირითადი კანონიც.

კონსტიტუციური კანონის პროექტის მიხედვით, აიკრძალება იმგვარი შინაარსის ნაწარმოების, პროგრამის ან სხვა მასალის გავრცელება, რომელიც ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილის ან არაჰეტეროსექსუალი პირის მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანის ან მინდობით აღზრდის, სქესის შეცვლასთან დაკავშირებული სამედიცინო ჩარევის ან სქესობრივი ნიშნით განსაზღვრული ცნებების არგამოყენების პოპულარიზაციისკენ არის მიმართული.⁷⁰

მძიმე საკანონმდებლო ჩანაწერებია გათვალისწინებული, „ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ ძირითადი კანონის პროექტშიც, რომელთა ნორმატიული შინაარსიც ფაქტობრივად ცენზურის სახეს იღებს.

ძირითადი კანონის პროექტის მიხედვით, მაუწყებელს, აიკრძალება თავისი ეთერით, ისეთი ინფორმაციის გავრცელება, რომელიც განსხვავებული სქესისთვის თავის მიკუთვნების, ერთი და იმავე სქესის წარმომადგენლებს შორის ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენაა მიმართული. დამატებით, აიკრძალება, ერთი და იმავე სქესის წარმომადგენლებს შორის ინტიმური ურთიერთობების ამსახველი სცენის ანდა ინცესტის

⁶⁸The Yogyakarta Principles, 24-ე პრინციპი.

⁶⁹CDL-AD(2024)021-e Georgia - Opinion on the draft constitutional law on Protecting Family Values and Minors, adopted by the Venice Commission at its 139th Plenary Session (Venice, 21-22 June 2024), პარა 37-39.

⁷⁰საქართველოს კონსტიტუციური კანონი ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ, 1-ელი მუხლის მე-7 პუნქტი.

სცენის მაუწყებლის ეთერით გავრცელება. აკრძალული იქნება იმავე შინაარსის შემცველი რეკლამის განთავსებაც.⁷¹

შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებების გზით, იდენტური ხასიათის აკრძალვები დაიტანება რეკლამისა და მაუწყებლობის შესახებ საქართველოს კანონებში.

ცვლილება შევა, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონში, რომლის მე-9 მუხლს, (ბ¹) ქვეპუნქტი დაემატება და დადგინდება, რომ სიტყვისა და გამოხატვის შინაარსობრივი რეგულირება დაწესდება მაშინაც, თუ კი გამოხატვა წინააღმდეგობრივი იქნება „ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული რომელიმე მოთხოვნასთან.⁷²

საგულისხმოა, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში დაგეგმილი ცვლილების შინაარსიც, კერძოდ:

ადამიანის თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების, ერთი და იმავე ბიოლოგიური სქესის წარმომადგენლებს შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენ მიმართული რეკლამის გავრცელება, თუ აღნიშნული რეკლამის გამავრცელებელი მის გავრცელებაზე ფაქტობრივ კონტროლს ახორციელებდა, – გამოიწვევს ფიზიკური პირის დაჯარიმებას 800 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით, ხოლო იურიდიული პირისა – 2 500 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით.

არასრულწლოვანისთვის, მასთან პირდაპირი კომუნიკაციის განხორციელების გზით ისეთი ინფორმაციის (*მათ შორის, ისეთი შემოქმედებითი ნაწარმოების*) მიწოდება (*გაზიარება*) ანდა ისეთი ინფორმაციის (*მათ შორის, ისეთი შემოქმედებითი ნაწარმოების*) ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობის შექმნა, რომელიც მიმართულია ადამიანის თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების, ერთი და იმავე ბიოლოგიური სქესის წარმომადგენლებს შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენ, – გამოიწვევს ფიზიკური პირის დაჯარიმებას 1 000 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით, ხოლო იურიდიული პირისა – 3000 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით.⁷³

საგანგაშოა, რომ აღნიშნული ქმედებებისათვის ადმინისტრაციულსახელოდადებული პირის მიერ ამ ქმედებების ხელახლა ჩადენა, სისხლის სამართლის წესით დაისჯება. სასჯელის ფორმად გათვალისწინებულია ჯარიმა, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ვადით სამ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთა ვადით ორ წლამდე.⁷⁴

⁷¹ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის, მე-8 მუხლი.

⁷² ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/8epmDBll>

⁷³საქართველოს კანონის პროექტი, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, მე-2 მუხლი.

⁷⁴საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, 176(1) მუხლის 1-ელი ნაწილი.

2. ჩარევა აკადემიურ თავისუფლებაში- მასწავლებლებისა და ლექტორების გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა

ხელისუფლების მიერ შემუშავებული ნორმები, აკადემიურ თავისუფლებაში ჩარევის მძიმე ფორმებს ითვალისწინებს.

საკონსტიტუციო ცვლილებების დამტკიცების შემთხვევაში, საჯარო და კერძო საგანმანათლებლო დაწესებულების სასწავლო პროცესში, აიკრძალება იმგვარი ინფორმაციის მიწოდება, რომელიც ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილის ან არაჰეტეროსექსუალი პირის მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანის ან მინდობით აღზრდის, სქესის შეცვლასთან დაკავშირებული სამედიცინო ჩარევის ან სქესობრივი ნიშნით განსაზღვრული ცნებების არგამოყენების პოპულარიზაციისკენ არის მიმართული.⁷⁵

იდენტური შინაარსისა და შედეგების მქონე ჩანაწერი შეიტანება ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის მე-7 მუხლშიც.⁷⁶

საგანმანათლებლო დაწესებულებებში აკადემიური თავისუფლების მზღლდავი დათქმების შემდგომი იმპლემენტირებისათვის, შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები იქნა გათვალისწინებული „ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ“, „ზოგადი განათლების შესახებ“, „პროფესიული განათლების შესახებ და „უმაღლესი განათლების შესახებ საქართველოს კანონებში.

საყურადღებოა, რომ განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების, ერთი და იმავე ბიოლოგიური სქესის წარმომადგენლებს შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენ მიმართული შინაარსის საგანმანათლებლო სივრცეში გავრცელება, ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას გამოიწვევს.

იმ შემთხვევაში თუ კი, საკანონმდებლო ცვლილებათა პაკეტი დამტკიცდება, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსს დაემატება, ახალი, 172¹⁰ მუხლი დაემატება, რომლის მე-3 ნაწილის მიხედვითაც: „ადრეული აღზრდისა და განათლების დაწესებულების სააღმზრდელო ან/და საგანმანათლებლო პროგრამაში, სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულების სააღმზრდელო ან/და საგანმანათლებლო პროგრამაში, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების/სკოლის, პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულების/კოლეჯის ან უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების საგანმანათლებლო პროგრამაში ისეთი ინფორმაციის შეტანა ან/და აღნიშნული დაწესებულების თანამშრომლის მიერ ამ დაწესებულების საქმიანობის ფარგლებში ან/და იმავე დაწესებულების ტერიტორიაზე ისეთი ინფორმაციის გავრცელება ან გავრცელების ხელშეწყობა, რომელიც მიმართულია ადამიანის თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების, ერთი და იმავე ბიოლოგიური სქესის წარმომადგენლებს შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენ, – გამოიწვევს ფიზიკური პირის დაჯარიმებას 1 500 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით, ხოლო იურიდიული პირისა – 4 000 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით.“⁷⁷

⁷⁵იქვე. 1-ელი მუხლის მე-8 პუნქტი.

⁷⁶ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის მე-7 მუხლი.

⁷⁷საქართველოს კანონის პროექტი, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, მე-2 მუხლის მე-3 ნაწილი, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/wepmUBcx>

იმავე ქმედების განმეორებით ჩადენისათვის, პირს, რომელიც საგანმანათლებლო დაწესებულებაში განსხვავებული სქესისთვის თავის მიკუთვნების, ერთი და იმავე სქესის მქონე პირთა შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენ მიმართულ ინფორმაციას გაავრცელებს, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება, რაც, თავის მხრივ, სასჯელის ფორმად, ჯარიმას, თანამდებობის დაკავებას ან საქმიანობის უფლების სამი წლით ჩამორთმევას, ან ორ წლამდე თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს.⁷⁸

3. ცენზურის დაუშვებლობა-ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული სტანდარტები

ინიცირებული საკონსტიტუციო და საკანონმდებლო ცვლილებები, არსებითად ეწინააღმდეგება ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ძირეულ სტანდარტებს.

სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის 1-ელი ნაწილის მიხედვით, სახელმწიფო ცნობს და იცავს სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლებას, როგორც წარუვალ და უზენაეს ადამიანურ ფასეულობებს.⁷⁹ ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, გამოხატვის თავისუფლება შინაარსობრივად გამოხატვის სხვადასხვა ფორმებს მოიაზრებს, მათ შორის:

- აზრის აბსოლუტურ თავისუფლებას;
- ნებისმიერი ფორმის ინფორმაციისა და იდეების მოძიების, მიღების, შექმნის, შენახვის, დამუშავებისა და გავრცელების უფლებას;
- ცენზურის დაუშვებლობას;
- სწავლის, სწავლებისა და კვლევის აკადემიურ თავისუფლებას;
- ხელოვნების, შემოქმედებისა და გამოგონების თავისუფლებას;⁸⁰

კანონმდებლობა ადგენს, სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის წინასწარ განსაზღვრულ საფუძვლებსაც.

სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის 1-ელი ნაწილის თანახმად, გამოხატვის თავისუფლების ნებისმიერი შეზღუდვა შეიძლება დაწესდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ კი ეს გათვალისწინებულია ნათელი და განჭვრეტადი, ვიწროდ მიზანმიმართული კანონით და შეზღუდვით დაცული სიკეთე აღემატება შეზღუდვით მიყენებულ ზიანს.⁸¹ ხოლო, უფლების მზღუდავი საკანონმდებლო რეგულირება პირდაპირ უნდა მიემართებოდეს ლეგიტიმური მიზნის განხორციელებას, იგი უნდა იყოს კრიტიკულად აუცილებელი დემოკრატიული საზოგადოების არსებობისათვის. ამასთან, გამოხატვის თავისუფლების მზღუდავი მოწესრიგება არ უნდა იყოს დისკრიმინაციული და იგი უნდა იყოს პროპორციულად შემზღუდავი.⁸²

⁷⁸ საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, 176(1) მუხლის 1-ელი ნაწილი, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/HepmOXXJ>

⁷⁹ სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ საქართველოს კანონი მე-3 მუხლის 1-ელი ნაწილი.

⁸⁰ იქვე. მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁸¹ იქვე. მე-8 მუხლის 1-ელი ნაწილი.

⁸² იქვე. მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი.

ნიშანდობლივია, საკანონმდებლო დათქმა გამოხატვის თავისუფლების შინაარსობრივი რეგულირების შესახებ, რომ: „შინაარსობრივი რეგულირება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ თვალსაზრისობრივად ნეიტრალური, არადისკრიმინაციული შეზღუდვის სახით.“⁸³

დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის 1-ელი ნაწილის მიხედვით, საქართველოში აკრძალულია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია, მათ შორის, პირდაპირი დისკრიმინაციაც, რაც ისეთი მოპყრობა ან პირობების შექმნაა, რომელიც პირს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით სარგებლობისას რომელიმე ნიშნის, მათ შორის, სექსუალური ორიენტაციის გამო არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირებთან შედარებით.⁸⁴

მნიშვნელოვანია, ზოგადი განათლების შესახებ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული მასწავლებლების გამოხატვის უფლებრივი გარანტიებიც, რომლის მიხედვითაც, მასწავლებელს უფლება აქვს, სასკოლო დროს ან სკოლის ტერიტორიაზე მოიძიოს, მიიღოს, შექმნას, შეინახოს, დაამუშაოს ან გაავრცელოს, ნებისმიერი ინფორმაცია და იდეები.⁸⁵ ამასთან, მასწავლებლებს აქვთ სწავლის, სწავლებისა და კვლევის აკადემიური თავისუფლება, იმ ფარგლებში, რომელიც არ ეწინააღმდეგება ეროვნული სასწავლო გეგმით დასახული მიზნების მიღწევას.⁸⁶

4. გამოხატვის თავისუფლების უფლებრივი სტანდარტები⁸⁷

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით, გამოხატვის თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ განუყოფელი ფუნდამენტია.

ამასთან, დამკვიდრებული პრაქტიკაა, რომ გამოხატვის თავისუფლება არა მხოლოდ არაძალადობრივ და ინდიფერენტულ იდეებსა და ინფორმაციას მიემართება, არამედ ისეთსაც, რომელიც შეურაცხმყოფელი, შოკისმომგვრელი ანდა შემაწუხებელი შესაძლოა იყოს სახელმწიფოსათვის, ანდა მოსახლეობის რომელიმე სეგმენტისათვის. პლურალისტური საზოგადოების იდეა, სწორედ ტოლერანტობასა და მიმღებლობას ეფუძნება.⁸⁸

არასრულწლოვანთა ინტერესების დაცვის მოტივით ლგბტ(ქ) პირების გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის ლეგიტიმურობაზე მსჯელობისას, რელევანტურია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „Bayev and Others v. Russia“ რომელშიც ადამიანის ევროპულმა სასამართლომ, „ქართული ოცნების მიერ“ ინიცირებული კანონპროექტის მსგავსი, რუსეთში მოქმედი კანონმდებლობა მკაცრად გააკრიტიკა.

სასამართლომ განმარტა, რომ დაუშვებელია გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა გამართლებული იყოს მორალური საფუძვლებით, მით უფრო, როდესაც შეზღუდვის მთავარ ლეგიტიმურ მიზნად ლგბტ(ქ) პროპაგანდის აკრძალვა დასახელებული. სასამართლომ

⁸³ იქვე. მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილი.

⁸⁴ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის 1-ელი და მე-2 ნაწილები.

⁸⁵ ზოგადი განათლების შესახებ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის 1-ელი ნაწილი.

⁸⁶ იქვე. მე-14 მუხლის მე-5 ნაწილი.

⁸⁷ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, ინიცირებული კონსტიტუციური კანონის პროექტი გამოხატვის თავისუფლებას ეწინააღმდეგება და ცენზურას აწესებს, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/Feky87yG>

⁸⁸ Handyside v. the United Kingdom, პარა # 49.

მიიჩნია, რომ მაშინ, როდესაც პირის გამოხატვის თავისუფლება იზღუდება, არასაკმარისია დასაბუთება, რომ ლგბტ(ქ)ი პირების მიმართ ფართო საზოგადოებაში კრიტიკა არსებობს და, რომ ერთი და იმავე სქესის მქონე პირთა ურთიერთობა შესაძლოა შეუთავსებელი იყოს ტრადიციულ ოჯახურ ღირებულებებთან.⁸⁹

სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ იგი მტკიცედ უგულებელყოფს, სახელმწიფოთა იმგვარ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს, რომელიც ცალსახად მიკერძოებულია ჰეტეროსექსუალი უმრავლესობის მიმართ. ფაქტი, რომ კონკრეტულ ქვეყანაში უმცირესობათა თემის ირგვლივ ნეგატიური განწყობები არსებობს, ტრადიციებისა და ჰომოსექსუალობის შეუთავსებლობის მტკიცებასთან ერთად, სასამართლომ, განსხვავებული მოპყრობისათვის საკმარის გამართლებად არ მიიჩნია.⁹⁰

საყურადღებოა, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ზომების შესახებ, რომლის მიხედვითაც, აუცილებელია, საბჭოს წევრი ქვეყნებმა არ დაუშვან სექსუალური უმცირესობების წარმომადგენელი პირების გამოხატვის თავისუფლებით ეფექტიანი სარგებლობის შეზღუდვა. მათ შორის, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოებმა, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის, მორალისა და წესრიგის დაცვის საბაბით, არ დაამკვიდრონ, არამართლზომიერი სამართლებრივი და ადმინისტრაციული პრაქტიკები, რითაც ლგბტ(ქ)ი პირების გამოხატვის თავისუფლებას შეზღუდავენ.⁹¹

აკადემიური თავისუფლების შეზღუდვის კონტექსტში, ვენეციის კომისიამ მიიჩნია, რომ დაუშვებელია არასრულწლოვნებს სექსუალობისა და გენდერული იდენტობის საკითხების შესახებ ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობა და უფლება ეზღუდებოდეთ. სახელმწიფოსა და განათლების სისტემის ვალდებულებაა, რომ სექსუალური განათლების ხელმისაწვდომობით, მოსწავლეები და სტუდენტები ადეკვატურად მოამზადონ არსებული სოციალური რეალობისათვის. ვენეციის კომისიის შეფასებით, აკადემიურ თავისუფლებაში ჩარევის გზით, ხელისუფლება სრულად ართმევს არასრულწლოვნებს შესაძლებლობას, რომ სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობისა და სხვა დაკავშირებულ საკითხებზე, ობიექტური, კრიტიკული და ასაკისათვის შესაბამისი ინფორმაცია მიიღონ, რაც კომისიის შეფასებით წინააღმდეგობრივია აკადემიურ თავისუფლების შესახებ საერთაშორისო სტანდარტებთან.⁹²

⁸⁹Case of Bayev and Others v. Russia

⁹⁰იქვე.

⁹¹ Council of Europe's Recommendation CM/Rec(2010)5, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/uej7xDY7>

⁹²CDL-AD(2024)021-e Georgia - Opinion on the draft constitutional law on Protecting Family Values and Minors, adopted by the Venice Commission at its 139th Plenary Session (Venice, 21-22 June 2024), პარა№89-98

5. საერთაშორისო სამართლის მიდგომები აკადემიური თავისუფლების შესახებ

აკადემიური თავისუფლება, გამოხატვის თავისუფლების ერთ-ერთი ფუნდამენტური ასპექტია და ამდენად, ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით, იგი კონვენციის მე-10 მუხლით განმტკიცებული უფლებაა.⁹³

თავის მხრივ, აკადემიური თავისუფლების ელემენტებია:

გამოხატვისა და საქმიანობის თავისუფლება- მასწავლებლებსა და ლექტორებს, თავისუფლად, ცენზურის გარეშე, უნდა შეეძლოთ საკუთარი აზრის გამოხატვა სწავლებისა და საჯარო დებატებში მონაწილეობის გზით.

ინფორმაციის გავრცელების თავისუფლება- მასწავლებლებსა და ლექტორებს, უფლება აქვთ გაუზიარონ თავიანთი ცოდნა, მოსაზრებები და შეხედულებები და ცოდნა ფართო საზოგადოებას, მათ შორის წარმოადგინონ საკუთარი მოსაზრებები კვლევის გამოქვეყნების, კონფერენციაზე წარდგენისა და სამაუწყებლო პროგრამებში მონაწილეობის საშუალებით.

ცოდნისა და ჭეშმარიტების გავრცელების თავისუფლება- მასწავლებლებსა და ლექტორებს, კვლევითი საქმიანობის დროს აღმოჩენილი სიახლეები და მიგნებები, სასწავლო საქმიანობისას სტუდენტებსა და მოსწავლეებს თავისუფლად გაუზიარონ. აღნიშნული გადამწყვეტია მეცნიერების წინსვლისა და დემოკრატიული საზოგადოების განვითარებისთვის.⁹⁴

მნიშვნელოვან სახელმძღვანელო პრინციპებზე მიუთითებს, ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია №1762. რეკომენდაციის თანახმად, იმისათვის, რომ სასწავლო დაწესებულებებმა, თანამედროვე საზოგადოებების მოთხოვნებისა და საჭიროებების დაკმაყოფილება შეძლონ, აუცილებელია, რომ საგანმანათლებლო სექტორს, პოლიტიკური და რელიგიური უმრავლესობისაგან, სრული ინსტიტუციური და ინტელექტუალური ავტონომია გააჩნდეს.⁹⁵

აკადემიური თავისუფლების კონტექსტში, რელევანტურია, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საფუძველზე დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ზომების შესახებაც, რომელიც სახელმწიფოებს მოუწოდებს, რომ საგანმანათლებლო დაწესებულებებსა და სასწავლო კურიკულუმებსა და მასალებში, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებული საკითხები ასახონ და აკადემიური პერსონალი თანასწორობის საკითხებზე გადაამზადონ, რათა მაქსიმალურად უზრუნველყოფილი იყოს მოსწავლეებისა და სტუდენტების ინფორმირებულობა.⁹⁶

⁹³Case of *Sorguc v. Turkey*, para:35-36

⁹⁴Case of *Lombardi Vallauri v. Italy* Para:39-43

⁹⁵Recommendation 1762 (2006) Academic freedom and University Autonomy, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/5ej7iOvu>

⁹⁶Council of Europe's Recommendation CM/Rec(2010)5.

V.შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება

1.ინიცირებული საკანონმდებლო შეზღუდვები შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების შესახებ

შეკრებისა და მანიფესტაციის მზლუდავი ნორმები, როგორც კონსტიტუციურ, აგრეთვე სხვადასხვა აქტში შესატან ცვლილებებშიც იქნა გათვალისწინებული.

კონსტიტუციური კანონის პროექტით, იკრძალება იმგვარი შეკრება, რომელიც ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილის ოჯახური ან ინტიმური ურთიერთობის, ინცესტის, არაჰეტეროსექსუალი პირის მიერ არასრულწლოვანის შვილად აყვანის ან მინდობით აღზრდის, სქესის შეცვლასთან დაკავშირებული სამედიცინო ჩარევის ან სქესობრივი ნიშნით განსაზღვრული ცნებების არგამოყენების პოპულარიზაციისკენ არის მიმართული.⁹⁷

ლგბტ(ქ)ი პირების შეკრებისა და მანიფესტაციის ამკრძალავ დათქმებს, შეიცავს საკანონმდებლო ცვლილებათა ახალი პაკეტიც.

ძირითადი კანონპროექტი კრძალავს, საჯაროდ ისეთი შეკრებისა ან/და მანიფესტაციის ჩატარებას, რომელიც ადამიანის თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების, ერთი და იმავე ბიოლოგიური სქესის წარმომადგენლებს შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენაა მიმართული.⁹⁸

ამასთან, ინიცირებულია კანონის პროექტი „შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზეც.

ახალი მოწესრიგების მიხედვით: *„დადგენილი მოთხოვნის დარღვევით საჯაროდ შეკრების ან/და მანიფესტაციის ჩატარების შემთხვევაში უფლებამოსილი წარმომადგენელი ამ შეკრების/მანიფესტაციის მონაწილეებს განუმარტავს აღნიშნული შეკრების/მანიფესტაციის კანონსაწინააღმდეგო ხასიათის შესახებ და მოსთხოვს მათ შეკრების/მანიფესტაციის შეწყვეტას. თუ ამ მოთხოვნიდან 15 წუთის განმავლობაში შეკრება/მანიფესტაცია არ შეწყდა, სამართალდამცავი ორგანო მის შესაწყვეტად გამოიყენებს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ღონისძიებები.“⁹⁹*

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში შესატანი ცვლილების თანახმად, იმგვარი შეკრებაცა და მანიფესტაციაც, რომელიც არასრულწლოვანისთვის მასთან პირდაპირი კომუნიკაციის განხორციელების გზით ისეთი ინფორმაციის მიწოდება ან/და ისეთი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობას ქმნის, რომელიც მიმართულია ადამიანის თავისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული სქესისთვის მიკუთვნების, ერთი და იმავე ბიოლოგიური სქესის წარმომადგენლებს შორის სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით გამოხატული ურთიერთობის ან ინცესტის პოპულარიზაციისკენ, – გამოიწვევს ფიზიკური პირის დაჯარიმებას 1 000 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით,

⁹⁷საქართველოს კონსტიტუციური კანონი ოჯახურ ღირებულებათა და არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ, 1-ელი მუხლის მე-6 პუნქტი.

⁹⁸ოჯახური ღირებულებებისა და არასრულწლოვანის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის,მე-9 მუხლი.

⁹⁹ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/yepmK5AE>

ხოლო იურიდიული პირისა – 3 000 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის საგნის კონფისკაციით.¹⁰⁰

ხოლო, აღნიშნული ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენისათვის ადმინისტრაციულსახდელდადებული პირის მიერ ამ ქმედების განმეორებით ჩადენა, მასზე სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაკისრებას გამოიწვევს.

2. საქართველოში ლგბტ(ქ)ი პირების ხელმისაწვდომობა საჯარო სივრცეზე - პრობლემის აღწერა

შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით,¹⁰¹ ასევე კანონით, „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“, რომელიც ამ უფლებით სარგებლობის კონკრეტულ წესებს აწესრიგებს.

დეკლარაციულად, ყველას აქვს უფლება, წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბოს საჯაროდ და უიარაოდ, როგორც კერძო, ისე საჯარო სივრცეებში. ამასთანავე, კანონი უფლების განხორციელებისას დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპსაც ითვალისწინებს. გარდა ამისა, შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების ხელყოფის საკითხს არეგულირებს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 161-ე მუხლი, რომლის მიხედვით, „შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე“.¹⁰²

თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად საკანონმდებლო რეგულირებისა, ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისათვის შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობა, უსაფრთხოების მზარდ რისკებს უკავშირდება. 2012 წლის შემდეგ, საქართველოში, ლგბტ(ქ)ი ადამიანებს შეკრების თავისუფლებით, უსაფრთხო და ღირსეული სარგებლობის შესაძლებლობა არ ეძლევათ.¹⁰³ აშკარაა, რომ სახელმწიფო დემონსტრაციულ გულგრილობას იჩენს ლგბტ(ქ)ი ადამიანების შეკრების უფლების რეალური დაცვის მიმართულებით და განზრახ, არ იღებს ადეკვატურ პრევენციულ ზომებს ულტრაკონსერვატიული ჯგუფების მხრიდან მომდინარე საფრთხეებისა და ძალადობის აღკვეთის მიზნით.

¹⁰⁰საქართველოს კანონის პროექტი, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, მე-2 მუხლი.

¹⁰¹ საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლი.

¹⁰²სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, ლგბტ(ქ)ი პირთა უფლებრივი მდგომარეობა საქართველოში, გვ.35

¹⁰³„ღირსების მარშის“ კონტრაქციის მონაწილეების მასობრივი თავდასხმა ჟურნალისტებზე“, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/5ej78Qh0>

მომალაღდე ჯგუფებმა „თბილისის პრაიდის“ ფესტივალი ჩამალეს, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/Hej78SeF>
შსს მოუწოდებს „პრაიდის“ აქტივისტებს საჯარო სივრცეში მარშის გამართვისგან თავი შეიკავონ“, ხელმისაწვდომია: <https://civil.ge/ka/archives/430601>

3.საერთაშორისო სტანდარტები ლგბტ(ქ) პირების შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების შესახებ

შეკრებისა და მანიფესტაციის თავისუფლება ხშირად მარგინალიზებული ჯგუფების მიერ მათ წინაშე არსებული პრობლემების გამოხატვის ერთადერთი ეფექტიანი გზაა. შესაბამისად, საერთაშორისო სამართლებრივ სისტემაში მშვიდობიანი შეკრების უფლება, თუნდაც, შეკრების წინააღმდეგობრივი შინაარსისა, დაცვის მაღალი სტანდარტით სარგებლობს და ამ უფლებაში ჩარევის ფარგლებიც შეფასების შესაბამის ტესტებს ექვემდებარება. საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, სახელმწიფოები ვალდებული არიან განიხილონ შეკრებისა და მანიფესტაციის თავისუფლება, როგორც ფუნდამენტური უფლება და არა პრივილეგია. შესაბამისად, სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას უზრუნველყონ ამ უფლების პრაქტიკაში განხორციელება ყველა ადამიანისთვის ნებისმიერი ფორმის დისკრიმინაციის გარეშე.¹⁰⁴

საერთაშორისო სტანდარტით, არსებითი მნიშვნელობა აქვს, სახელმწიფოების პოზიტიურ ვალდებულებას, რომ, არა თუ გაუმართლებლად არ შეზღუდონ შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება, არამედ, გადადგან ქმედითი ნაბიჯები იმისათვის, რომ ინდივიდებმა, საკუთარი მოსაზრებები და წუხილები, საჯაროდ, შეუფერხებლად გამოხატონ. მათ შორის, საერთაშორისო სამართლის უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნაა, სახელმწიფოთა ვალდებულება, რომ უმცირესობების თითოეული შეკრება, სხვადასხვა სახის მესამე ძალის თავდასხმებისაგან, ყოველთვის უპირობოდ დაიცვან.¹⁰⁵

პრეცედენტულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლების შეზღუდვის საკითხზე. სასამართლო განმარტავს, რომ დაუშვებელია შეკრების თავისუფლების შეზღუდვა, საზოგადოებრივი მორალის არგუმენტებს ეფუძნებოდეს, მეტიც, სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს შეკრების თავისუფლების სრულ რეალიზაციას, მაშინაც კი თუ კი შეკრების მიზნები და გამოხატვა უმრავლესობის მიერ ნეგატიურადაა აღქმული.¹⁰⁶

ევროპული სასამართლო მსჯელობს, სპეციფიკურად, ლგბტ(ქ) პირების შეკრების უფლებაზე და მიიჩნევს, რომ ღირსების მარშის აკრძალვაცა და მასში მონაწილეობაზე ადმინისტრაციულ სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, ერთი მხრივ, გაუმართლებლად უგულებელყოფს ლგბტ(ქ) პირების მშვიდობიანი, შეკრების უფლებას, მეორე მხრივ, კი მსუსხავი ეფექტით, ხელს უწყობს პოლიტიკური ჰომოფობიის გაღვივებას, რაც კონვენციის მე-11 მუხლთან ერთად, მე-14 მუხლის დარღვევაცაა.¹⁰⁷

საქართველოს კონტექსტისთვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებას საქმეზე, „იდენტობა და სხვები საქართველოს

¹⁰⁴საქართველოს სახალხო დამცველი, ლგბტ+ პირთა უფლებების დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებისა და საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების მიმოხილვა, 2022, გვ.19, ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/6ej76VVx>

¹⁰⁵JOINT DECLARATION ON THE RIGHT TO FREEDOM OF PEACEFUL ASSEMBLY AND DEMOCRATIC GOVERNANCE The United Nations Special Rapporteur on Freedom of Assembly and Association¹, the InterAmerican Commission for Human Rights² (IACHR) and its Special Rapporteur on Freedom of Expression³, Special Rapporteur on Human Rights Defenders and focal point for reprisals in Africa of the African Commission on Human and Peoples' Rights⁴ (ACHPR), and the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), ხელმისაწვდომია: <https://cutt.ly/Qej5izsC>

¹⁰⁶ Case of *Bączkowski and Others v. Poland*.

¹⁰⁷ Case of *Alekseyev v. Russia*

წინააღმდეგ“, რომელშიც სასამართლომ კრიტიკულად შეაფასა სახელმწიფოს მხრიდან პოზიტიური ვალდებულებების შეუსრულებლობა.¹⁰⁸ სასამართლო აღნიშნავს, რომ ზოგიერთი მშვიდობიანი დემონსტრაცია შესაძლოა გამაღიზიანებელი იყოს საზოგადოების იმ ნაწილისათვის, რომელიც შეკრებაზე წარმოთქმულ იდეებსა და განცხადებებს არ იზიარებს. თუმცა, კონვენციის მე-11 მუხლი, რომელიც, თავის მხრივ, შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებას განამტკიცებს, წევრ სახელმწიფოებს დემონსტრანტების ხელშეწყობასა და ფიზიკური ანგარიშსწორებისაგან დაცვის ვალდებულებას გულისხმობს.¹⁰⁹

4.ვენეციის კომისიის შეფასება შეკრების, მანიფესტაციისა და გამოხატვის უფლების მზღლდავი ნორმების შესახებ

ვენეციის კომისიამ გაერთიანებულად იმსჯელა კონსტიტუციური კანონის პროექტის 1.6 და 1.7 მუხლებზე, რომლებიც, თავის მხრივ, შეკრების, მანიფესტაციისა და გამოხატვის უფლებებთან დაკავშირებულ შეზღუდვებს აწესებს, რადგან, მიიჩნია, რომ აღნიშნული ნორმებით გათვალისწინებული საკანონმდებლო დათქმების ლეგიტიმურობა, იდენტური საფუძვლებითაა პრობლემური.

ვენეციის კომისიამ განმარტა, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებების მზღლდავ მოწესრიგებებში, იმგვარი ტერმინების გამოყენება, როგორცაა „პედოფილია“ და „ინცესტი“ შეურაცხყოფს სექსუალურ უმცირესობებს და მათი სტიგმატიზირებისა და დამცირების გზით, ცდილობს, ინცესტიცა და პედოფილიაც, ჰომოსექსუალობასთან გააიგივოს, რაც კომისიამ კატეგორიულად დაგმო.¹¹⁰

დასკვნაში ხაზგასმულია, რომ შეკრებისა და მანიფესტაციის მზღლდავი ნორმით, გათვალისწინებული შინაარსი, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლით გარანტირებულ შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლებასთან ერთად, პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებებსაც ზღუდავს.

გარდა ამისა, ხელისუფლების მიერ შემუშავებული შეკრების, კონკრეტული კონტენტისა და ინფორმაციის გავრცელების ამკრძალავი ნორმები, ზღუდავს კონვენციის მე-10 მუხლით განმტკიცებულ გამოხატვის თავისუფლებას. კომისია განმარტავს, რომ გამოხატვისა და შეკრების თავისუფლებაში ჩარევა, მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება მართლზომიერი, თუ კი შეზღუდვა განჭვრეტადია, გააჩნია ლეგიტიმური მიზანი და იგი აუცილებელია დემოკრატიული საზოგადოებისათვის.

შესაფასებელი კანონპროექტის ლეგიტიმურ მიზანსა და აუცილებლობაზე მსჯელობამდე, კომისიამ მნიშვნელოვნად მიიჩნია, განემარტა, რომ კონსტიტუციური ცვლილებებით გათვალისწინებული საკითხების მოწესრიგებისას, ადგილობრივ ხელისუფლებას, საკმაოდ ვიწრო მიხედულობის ფარგლები ენიჭება, მიუხედავად იმისა, რომ კანონის შინაარსი, შესაძლოა საზოგადოებისათვის სენსიტიურ, მორალურ და ეთიკურ საკითხებს შეეხებოდეს. ვინაიდან, მეტად მტკიცეა, ევროპული კონსესუსი და თანხმობა, ნებისმიერი სექსუალურ

¹⁰⁸საქართველოს სახალხო დამცველი, ლგბტ+ პირთა უფლებების დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებისა და საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების მიმოხილვა, 2022, გვ.21

¹⁰⁹ Case of Identoba and Others v. Georgia, para:95

¹¹⁰ იქვე.პარა№69

უმცირესობას მიკუთვნებული პირის მიერ, საკუთარი უფლებებით ღიად და თავისუფლად სარგებლობის მნიშვნელობის შესახებ.¹¹¹

საგულისხმოა, რომ ვენეციის კომისიის დასკვნა, კანონის განსაზღვრულობისა და ხარისხის მოთხოვნებთან შესაბამისობის შესახებ. კომისიის დასკვნით, შეკრებისა და გამოხატვის მზღლუდავი ნორმები, მოკლებულია აუცილებელ სიზუსტესა და სიცხადეს. კომისიის აზრით, დაუშვებელია, რომ ნორმებში, რომლებიც ასე უხეშად ერევა, კონვენციის მე-10 და მე-11 მუხლებით გარანტირებულ უფლებებში, გამოყენებული იყოს, იმგვარი ბუნდოვანი და ფართო დეფინიციის ტერმინები, როგორიცაა „შეკრება“, „პოპულარიზაცია“ და „გავრცელება“. კანონში არსებული ბუნდოვანება გამოხატვისა და შეკრების თავისუფლების არაპროპორციული შეზღუდვის შესაძლებლობას იძლევა და ამდენად, ვერ პასუხობს კანონის განსაზღვრულობის მოთხოვნას.¹¹²

დამატებით, შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლების კონტექსტში, კონსტიტუციური კანონის ფარგლები გაუმართლებლად ფართოა და არა მხოლოდ, ბავშვისათვის საფრთხისშემცველ კონტენტსა და უხამსობას არეგულირებს, არამედ შეეხება, ნებისმიერ იმ გამოხატვას, აზრსა და შეკრებას, რომელიც ერთი და იმავე სქესის მქონე წყვილთა ურთიერთობის მიმართ მიმღებლობასა და მხარდაჭერას გამოავლენს. ამრიგად, კომისიის დასკვნაა, რომ ინიცირებული კანონპროექტის ის მუხლები, რომლებიც შეკრების, მანიფესტაციისა და გამოხატვის უფლებაში ჩარევას წარმოადგენს, არ პასუხობს განსაზღვრულობის მოთხოვნას და ამავდროულად, არ არის განმარტებით ბარათში დასახელებული ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის აუცილებელი საშუალება.¹¹³

¹¹¹ იქვე.პარა№71-72

¹¹² იქვე.პარა№73-76

¹¹³ იქვე.

შეჯამება

ლგბტ(ქ)ი ჯგუფი, ერთ-ერთი ყველაზე მოწყვლადი ჯგუფია საქართველოში, რომლის მიმართაც სტიგმა და დისკრიმინაცია, დამკვიდრებულ პრაქტიკადაა ქცეული. მიუხედავად, საკანონმდებლო აქტებში მოაზრებული ანტიდისკრიმინაციული მექანიზმებისა, სახელმწიფოს მიდგომა ლგბტ(ქ)ი პირების უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესების კუთხით, ყოველთვის ზედაპირული და ფრაგმენტული იყო, რის გამოც, დისკრიმინაციული ადმინისტრაციული პრაქტიკის ფონზე, ისინი ვერასდროს ახერხებდნენ დეკლარაციულად დაცული უფლებების რეალიზებას. როგორც ზემოთ წარმოდგენილი მიმოხილვა აჩვენებს, არსებული საკანონმდებლო ინიციატივა ლგბტ(ქ)ი ადამიანებს საბოლოოდ უუქმებს იმ კატეგორიის უფლებებს, რომელიც მათ საკანონმდებლო დონეზე საქართველოში ისედაც არ ჰქონიათ (e.g. ქორწინების უფლება, სქესის სამართლებრივი აღიარება), ან მათი რეალიზება პრაქტიკაში არასდროს ხდებოდა (შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლება). აღნიშნული მიგნება კიდევ ერთხელ აჩვენებს წარმოდგენილი ინიციატივის პოლიტიკურ ბუნებას.

ქვეყანაში მიმდინარე დრამატული გეოპოლიტიკური და ავტორიტარული ტენდენციების ფონზე აშკარა გახდა, რომ ხელისუფლებამ ჰომოფობიის პოლიტიკური ინსტრუმენტალიზების სტრატეგია აირჩია. შეიძლება თავისუფლად ითქვას, რომ ჰომოფობია საქართველოს ხელისუფლების ოფიციალური პოლიტიკისა და დისკურსის ნაწილი გახდა. თუ წინა წლებში ხელისუფლებების მხრიდან ლგბტ(ქ)ი უფლებების იგნორირებასა და სხვადასხვა მემარჯვენე და კლერიკალური ჯგუფების მიმართ ლოიალობის პრობლემას ვუსვამდით ხაზს, დღეს ხელისუფლება თავად წარმოადგენს იმ ძირითად აქტორს, რომელიც ლგბტ(ქ)ი ადამიანების საბაზისო უფლებების აღიარებას ნორმატიულად უპირისპირდება და ლგბტ(ქ)ი ადამიანების წინააღმდეგ ყველაზე მარგინალურ პოლიტიკურ და სოციალურ დისკურსებს იყენებს. ამ ტიპის ჰომოფობიას სახელმწიფოს მიერ მხარდაჭერილი ჰომოფობია შეიძლება ვუწოდოთ და ის მკვეთ წინააღმდეგობაში მოდის სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპთან. ხელისუფლების მიერ ინიცირებული საკონსტიტუციო და საკანონმდებლო ცვლილებები, ჰომობოფიისა და სოციალური სიმულვილის ინსტრუმენტალიზების გზით, ლგბტ(ქ)ი პირებს, საბაზისო უფლებრივი გარანტიების მიღმა ტოვებს და მათი სისტემური ჩაგვრისა და სტიგმატიზების გზას ირჩევს და სიმულვილისთვის და გარიყულობისთვის ისედაც ერთ-ერთ ყველაზე მოწყვლად სოციალურ ჯგუფს სწირავს.

მიუხედავად იმისა რომ ერთ შეხედვით ხელისუფლება ცდილობს მის რიტორიკაში გამოიჩინოს ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებების დაცვის საკითხები და მისი თქმით, ლგბტ(ქ)ი პროპაგანდა, აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებები, ექსპლიციტურად მოდის წინააღმდეგობაში საერთაშორისო სამართლებრივ პრინციპებსა და უფლებრივ სტანდარტებთან. ინიცირებული საკანონმდებლო აქტების მიღება არა ერთ შემთხვევაში ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულებისა და ევროპული კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების პრობლემასაც კი წარმოშობს საქართველოსთვის, რაც საერთაშორისო სამართლის სისტემასთან დაპირისპირების უფრო დიდ ნორმატიულ პრობლემას აჩენს.

ამასთან აშკარაა, რომ აღნიშნული კანონპროექტების მიღება წინააღმდეგობაში მოდის ევროინტეგრაციის ამოცანებთანაც, რომლის ფუნდამენტური პრინციპიც, სწორედ დისკრიმინაციის აკრძალვა და თანასწორობის იდეის დაცვაა. აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებების მიღება ფუნდამენტურ წინააღმდეგობაში მოვა ვიზალიბერალიზაციის პროცესში საქართველოს მიერ ნაკისრ ვალდებულებებთან და მათ შორის, ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობისა და პოლიტიკის შემუშავებასთან. ცხადია, რომ ეს კანონო ევროპეიზაციის გზაზე საქართველოს უკუსვლის კიდევ ერთი სისტემური მიზეზი გახდება. უფრო მეტიც, აღნიშნული ინიციატივით ქართული ოცნების ხელისუფლება იმეორებს რუსეთისა და მისი ორბიტის ქვეშ მოქმედი ავტოკრატიული სისტემების ნორმატიულ ლოგიკას და პოლიტიკურ სტრატეგიებს, რომელიც ერთის მხრივ, ცდილობს საზოგადოების შიშების, აფექტების მობილიზაციას და ამგვარად პოლიტიკური მხარდაჭერის მოპოვებას, მეორეს მხრივ, კი ანტიევროპული რიტორიკის გამლიერებას თითქოსდა ტრადიციული, რელიგიური ღირებულებების საპირწონედ. ამდენად, ჰომოფობიისა და დისკრიმინაციის საკანონმდებლო დონეზე განმტკიცების მცდელობით, საქართველოს ხელისუფლება პრორუსული ავტოკრატიების კიდევ ერთ მარკერს იძენს და მათ რიგებში ეწერება.